

Ks. Krzysztof MIKOŁAJCZUK

UNITAS IN VARIETATE

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej
oraz prezentacji polskiego wydania
Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich
(KUL, Lublin, 20 III 2002)

Dnia 20 lutego 2002 roku w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Unitas in varietate”, zorganizowana przez Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie. Celem konferencji była prezentacja i promocja polskiego wydania Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich.

Historia prac nad Kodeksem była bardzo długa. Już podczas Soboru Watykańskiego I, paralelnie do rozważań nad kodyfikacją prawa dla Kościoła łacińskiego, dyskutowano na temat kodyfikacji prawa Kościoła wschodniego. Projekt ten nie był jednak kontynuowany. Dopiero po promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego w 1917 roku podjęto tę ideę na nowo. Zasadniczą rolę odegrały tu zainteresowania hierarchów Kościoła wschodniego Kodeksem łacińskim oraz potrzeba opracowania norm prawnych podobnych do tych, jakie zawierał Kodeks obrządku łacińskiego.

W 1927 roku przystąpiono do prac nad uporządkowaniem prawa wschodniego. Dwa lata później utworzona została Komisja Kardynalska dla Prac Przygotowawczych Kodyfikacji Wschodniej, a następnie, w roku 1935, powołano Pa-

pieską Komisję dla redakcji Kodeksu Prawa Kanonicznego Wschodniego (Pontificia Commissio ad redigendum Codicem Iuris Canonici Orientalis). Jej zadanie polegało na opracowaniu Kodeksu. Już w marcu 1948 roku przedstawiony został papieżowi Piusowi XII kompletny schemat Kodeksu wschodniego. Papież jednak odrzucił go, ponieważ w schemacie tym dostrzegł nową formę niebezpieczeństwa latynizacji Kościoła wschodniego. W końcu doszło do kompromisu i w latach 1949-1957 papież Pius XII promulgował cztery działy prawa, które budziły najmniej kontrowersji.

Kolejny papież, Jan XXIII, w encyklice *Ad Petri cathedram* w 1959 roku zapowiedział odnowę dyscypliny całego Kościoła (w tym także Kościoła wschodniego) poprzez zwołanie soboru powszechnego. W tym okresie praktycznie ustały wszelkie prace Komisji dla redakcji Kodeksu Prawa Kanonicznego Wschodniego. Dekret Soboru Watykańskiego II o Kościołach wschodnich katolickich *Orientalium Ecclesiarum* z 1964 roku, w którym podkreślono potrzebę rozwoju Kościołów wschodnich, stanowił ogólny zarys przyszłego Kodeksu dla Kościołów wschodnich. Następny etap omawianej kodyfikacji miał

miejsce podczas pontyfikatu papieża Pawła VI, który w roku 1972 ustanowił Papieską Komisję dla rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego Wschodniego (Pontificia Commissio Codicis Iuris Canonici Orientalis recognoscendo). Jej zadaniem było przeprowadzenie reformy całego prawodawstwa wschodniego w oparciu o naukę Soboru Watykańskiego II.

Po wielu latach intensywnych prac badawczych i redakcyjnych, 14 września 1990 roku tekst Kodeksu został zatwierdzony, a 18 października 1990 roku Ojciec Święty Jan Paweł II Konstytucją apostolską *Sacri Canones* promulgował Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich (Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium). Datę wejścia w życie norm Kodeksu ustalono na 1 października 1991 roku.

Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich stanowi zbiór prawa wspólnego dla dwudziestu jeden katolickich Kościołów wschodnich *sui iuris*, które wraz z Kościołem łacińskim tworzą swoistą *communio Ecclesiarum* w Kościele powszechnym. Kodeks jest syntezą tego, co wyznacza wspólną płaszczyznę dla wielu wspólnot, stanowi on zatem dzieło przełomowe w myśli jurydycznej wschodnich Kościołów katolickich, a jego promulgacja kończy czas odnowy prawodawstwa Kościoła katolickiego.

Prezentowany w tym sprawozdaniu zarys kodyfikacji Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich jest jedynie próbą przybliżenia owoców wieloletniej, mozolnej pracy dokonanej przez ogromny zespół ludzi, której założony efekt to systematyczna wizja porządku prawnego, zrodzona z najlepszej wiedzy i wzorców techniki legislacyjnej. Nie doszłoby do zorganizowania omawianej tu

konferencji, gdyby nie wysiłek wielu pokoleń kanonistów, uwieńczony w 1990 roku promulgacją Kodeksu. I nie byłoby jej również, gdyby nie podjęto prac nad jego polskim przekładem.

Konferencję rozpoczął ks. prof. dr hab. Andrzej Dziega, dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, słowami serdecznego powitania wszystkich przybyłych gości. Wśród dostojnych gości szczególne miejsce zajmowali: kardynał Lubomyr Huzar, arcybiskup większy Lwowa, zwierzchnik ukraińskiego Kościoła greckokatolickiego, jak również przedstawiciele Stolicy Apostolskiej z arcybiskupem Józefem Kowalczykiem, nuncjuszem apostolskim w Polsce, oraz arcybiskupem Antoniem Marią Vegliem, sekretarzem Kongregacji Kościołów Wschodnich. Kolejnymi gośćmi byli hierarchowie ukraińskiego Kościoła greckokatolickiego: arcybiskup Jan Martyniak, metropolita przemysko-warszawski, biskup iwanofrankowski Sofron Mudryj, biskup kołomyjsko-czerniowiecki Pawło Wasyłyk oraz biskup wrocławsko-gdański Włodzimierz Juszcak. Wśród gości przybyłych na konferencję ksiądz dziekan witał kolejno hierarchów obrządku łacińskiego z Ukrainy: biskupa diecezji kijowsko-żytomierskiej Jana Purwińskiego, biskupa pomocniczego diecezji kijowsko-żytomierskiej Stanisława Szyrokoriadiuka, biskupa pomocniczego z Kamieńca Podolskiego Leona Dubrawskiego, biskupa pomocniczego ze Lwowa Stanisława Padowskiego. Serdeczne słowa powitania zostały skierowane do gości przybyłych ze Słowacji. W imieniu naszych południowych sąsiadów przybyli: biskup spiski František Tondra, przewodniczący Konferencji Biskupów Słowacji, oraz

biskup pomocniczy z Koszyc Bernard Bober. Przenosząc się myślami na Białoruś, ks. prof. Dziega z radością witał biskupa pomocniczego z Grodna Antoniego Dziemiankę, jak również ojca archimandrytę Jana Sergiusza Gajka, wizytatora ad nutum Sanctae Sedis dla grekokatolików na Białorusi. Spośród przedstawicieli Episkopatu Polski ksiądz dziekan serdecznie powitał biskupa polowego Wojska Polskiego Sławoja Leszka Głodzia, wieloletniego pracownika Kongregacji Kościołów Wschodnich, który współpracował przy tworzeniu Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich. Kontynuując, ks. prof. Dziega powitał bardzo serdecznie delegatów metropolity lubelskiego arcybiskupa Józefa Życińskiego – biskupa Ryszarda Karpińskiego oraz biskupa Mieczysława Cisłę.

Kończąc powitanie przybyłych gości, ksiądz dziekan podkreślił, że konferencja jest spotkaniem przedstawicieli Kościołów i narodów ze szczególnego obszaru Europy, o którym mówimy „Europa Środkowa”, a w rzeczywistości należałoby go określić jako centrum Europy czy też jako centrum doświadczenia europejskiego. Spotkanie to odbywa się w Lublinie, mieście zasłużonym dla Europy, szczególnie w aspekcie mądrego budowania unitas. Mury Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego również mają wymiar symboliczny. Gospodarzem konferencji jest Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, a – jak powiedział ksiądz dziekan – refleksja prawnicza ma charakter szczególny, łączy bowiem idee, a często marzenia, z codziennym działaniem człowieka.

W swoim wystąpieniu ks. prof. Andrzej Szostek, rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przywitał wszyst-

kich przedstawicieli wyższych uczelni oraz władz miasta Lublina, a na ręce ks. prof. Andrzeja Dziegi oraz ks. Piotra Kawalki, dyrektora wydawnictwa archidiecezjalnego „Gaudium”, złożył podziękowanie za trud przygotowania polskiego przekładu dokumentu.

Następnie ks. prof. A. Dziega zaprosił do stołu prezydialnego wszystkich autorów wystąpień naukowych: bpa prof. Sofrona Mudryja, ks. prof. Mariana Stasiaka – profesora KUL, ks. mitrata dra Eugeniusza Popowicza – protosyncela metropolity przemysko-warszawskiego, ks. dra Mychajłę Dymydę, dyrektora Instytutu Wschodniego Prawa Kanonicznego Lwowskiej Akademii Teologicznej we Lwowie oraz ks. mgralic. Františka Čitbaja, wikariusza sądowego egzarchy koszyckiego w Słowacji.

Spośród prelegentów jako pierwszy wystąpił bp prof. S. Mudryj z Ukrainy, autor ukraińskiej wersji Kodeksu, który wygłosił referat „Prawo Kościołów wschodnich w systemie prawa Kościoła i w relacjach ekumenicznych”. Bp Mudryj podkreślił, że Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich powinien stać się nośnikiem miłości między Kościołami różnych obrządków i narodów oraz iż stanowi fundamentalny plan działania dla dwudziestu jeden Kościołów wschodnich, a wraz z normami prawa Kościoła łacińskiego tworzy zbiór wzmacniający dyscyplinarnie cały katolicki Kościół powszechny. Kodeks ten – według ks. biskupa – niesie przesłanie Soboru Watykańskiego II o pielęgnowaniu jedności wszystkich chrześcijan, w tym również chrześcijan wschodnich obrządków. Bp Mudryj podjął również kwestię dialogu między Kościołem prawosławnym a Kościołem katolickim podkreślając, że katolicy wschodni,

wierni jedności z Rzymem, nie mogą się „rozpuścić” w Kościele łacińskim, ani powrócić do Kościoła prawosławnego.

Ks. prof. M. Stasiak w referacie zatytułowanym „Eklezjologia Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich” stwierdził, że polska edycja Kodeksu wschodniego wpisuje się w horyzont wielkiego wydarzenia historycznego, kulturalnego, prawnego, przede wszystkim zaś eklezjalnego.

Następnie w krótkich komunikatach przedstawiono uczestnikom konferencji praktykę funkcjonowania Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich w Polsce, na Ukrainie oraz w Słowacji. Komunikaty te zaprezentowali kolejni prelegenci: ks. mitrat dr E. Popowicz („KKKW w praktyce Kościoła w Polsce”), ks. dr M. Dymyd („KKKW w praktyce Kościoła na Ukrainie i w ukraińskiej diasporze”) oraz ks. mgr lic. F. Čitbaj („KKKW w praktyce Kościoła na Słowacji”). Największe zainteresowanie polskich kanonistów wzbudził komunikat ks. Popowicza, dotyczył bowiem bliskiego nam obszaru funkcjonowania wspólnot obrządku wschodniego. Ks. Popowicz zauważył, że do końca lat osiemdziesiątych Kościół greckokatolicki w Polsce był jedynie tolerowany. Zmiany nastąpiły dopiero po roku 1989, gdy władze oficjalnie uznały jego istnienie. Tworzenie zaś struktur wewnętrzkościelnych stało się możliwe dzięki promulgacji Kodeksu.

Popołudniową część konferencji „Unitas in varietate” rozpoczął bp S. L. Głódź, który przedstawił referat zatytułowany „Historia prac kodyfikacyjnych” [Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich]. Bp Głódź mówił o długiej, bo trwającej aż sześćdziesiąt pięć lat drodze tej kodyfikacji, a także

o szczególnej wartości katolickich Kościołów wschodnich, które posiadają bogatą tradycję kanoniczną, nawiązującą do znakomitych zasobów starożytności chrześcijańskiej.

Główny autor polskiego przekładu Kodeksu, ks. dr Leszek Adamowicz pracujący na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, prezentując polskie wydanie dzieła, powiedział, że Kodeks jest świadectwem jedności Kościoła w jego różnorodności. W swoim wystąpieniu dziękował za inspirację do podjęcia prac nad tłumaczeniem Kodeksu obecnemu na konferencji ks. prof. M. Stasiakowi. Ks. Adamowicz zaprezentował zebrany polskie wydanie Kodeksu. Zamieszczono w nim oryginalny łaciński tekst Kodeksu z uwzględnieniem zmian dokonanych przez Ojca Świętego listem apostolskim *Ad tuendam fidem* z 1998 roku. Towarzyszą mu: tekst polskiego tłumaczenia oraz dodatkowy aparat naukowy, który obejmuje: odsyłacze do źródeł KKKW na podstawie watykańskiego wydania Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich z 1995 roku; odsyłacze do kanonów paralelnych kodyfikacji prawa Kościoła łacińskiego z lat 1983 i 1917; odsyłacze do kanonów paralelnych częściowej kodyfikacji prawa Kościołów wschodnich, dokonanej przez papieża Piusa XII w latach 1949-1957; odsyłacze do tych wypowiedzi Papieskiej Rady Interpretacji Tekstów Prawnych które odnoszą się do kanonów KKKW bądź do identycznych lub podobnych w treści kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku; wykaz podstawowych uzupełniających norm pozakodeksowych dotyczących Kościołów wschodnich; indeks alfabetyczny, odsyłający do poszczególnych kanonów (poszerzony o możliwości

wyszukiwania komputerowego na załączonym CD-ROM-ie), słownik zawierający wyjaśnienie niektórych terminów występujących w Kodeksie.

Honorowy gość międzynarodowej konferencji „Unitas in varietate” kard. L. Huzar, arcybiskup większy Lwowa, zwierzchnik ukraińskiego Kościoła greckokatolickiego, stwierdził, że polskie wydanie Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich to ważny etap we wzajemnym poznawaniu się chrześcijan. Uzupełniając wypowiedź swego dostojnego poprzednika, arcybiskup Józef Kowalczyk, nuncjusz apostolski w Polsce, dodał, że Kodeks otwiera drogę do szerszej realizacji programu Jana Pawła II, który Ojciec Święty wyraził, mówiąc, że Kościół powinien „oddychać dwoma płucami”. Abp A. M. Veglio, sekretarz Kongregacji Kościołów Wschodnich, w swoim wystąpieniu podkreślił fakt, że Kongregacja Kościołów Wschodnich z radością przyjęła wiadomość o polsko-łacińskim wydaniu Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich. Przed wyjazdem z Rzymu abp Veglio poinformował Jego Świątobliwość papieża Jana Pawła II o wielkim wydarzeniu, którym jest prezentacja polskiego wydania Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich. Abp Veglio następnie przekazał zebrany apostolskie błogosławieństwo Ojca Świętego i jego zapewnienie o duchowej bliskości, a także serdeczne pozdrowienie kard. Ignacego Moussy Daouda, prefekta Kongregacji Kościołów Wschodnich.

Konferencję zakończyła Pontyfikalna Boska Liturgia św. Jana Chryzostoma (w obrządku bizantyńsko-ukraińskim), sprawowana w dziękczynieniu

za beatyfikację bł. ks. Emiliana Kowcza, który za pomoc okazywaną Żydom podczas drugiej wojny światowej został aresztowany przez hitlerowców i osadzony w obozie koncentracyjnym na Majdanku. Boskiej Liturgii przewodniczył kard. L. Huzar, a towarzyszyli mu biskupi i kapłani obrządku łacińskiego i wschodniego. Liturgia, w której uczestniczyli wierni obu obrządków, została odprawiona w parafii obrządku łacińskiego pod wezwaniem św. Andrzeja Boboli w Lublinie. Dzięki życzliwości i wielkiej staranności miejscowego proboszcza ks. Jerzego Ważnego świątyni nadano specjalny wystrój. Na uroczystość przygotowano ikonostas autorstwa Dobrosława Bagińskiego, ukazujący braterstwo między narodem polskim i ukraińskim, a przedstawiający postacie, których dobór nie jest przypadkowy: są to władcy i kapłani, kobiety i mężczyźni, którzy wpisali się w dzieje Kościoła narodów polskiego i ukraińskiego. Konferencję, jak i Liturgię uświetnił śpiewem chór greckokatolicki „Syntagma” pod batutą ks. Bogdana Drozda.

Dzięki promulgowaniu Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich uregulowano kanonicznie cały katolicki Kościół zachodni i Kościoły wschodnie. Nowe normy kodeksowe obowiązują jednakowo we wszystkich katolickich Kościołach wschodnich. Normy te jednak respektują własne prawo tych Kościołów, liturgię, a przede wszystkim ich własne hierarchie. Polskie wydanie Kodeksu – należy mieć taką nadzieję – przyniesie wiele dobra zarówno w dziedzinie studiów na prawem kanonicznym obu obrządków, jak i w życiu Kościoła w Polsce.